

Kohtulahendite kogumik

Kohtuasi C-247/23 [Deldits]¹

VP

versus

Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Fővárosi Törvényszék)

Euroopa Kohtu (esimene koda) 13. märtsi 2025. aasta otsus

Eelotsusetaotlus – Füüsiliste isikute kaitse isikuandmete töötlemisel – Määrus (EL) 2016/679 – Artikli 5 lõike 1 punkt d – Õigsuse põhimõte – Artikkel 16 – Õigus parandamisele – Artikkel 23 – Piirangud – Sooidentiteeti puudutavad andmed – Andmed, mis on ebaõiged alates nende kandmisest avalikku registrisse – Tõendid – Haldustava nõuda tõendeid selle kohta, et sugu on muudetud kirurgiliselt

1. *Füüsiliste isikute kaitse isikuandmete töötlemisel – Määrus 2016/679 – Õigus parandamisele – Piirangud – Tingimused – Kontrollimine, mis on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne – Kohustus parandada sooidentiteeti puudutavad ebaõiged andmed – Õigsuse põhimõtte järgimine (ELTL artikli 16 lõige 1; Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikli 8 lõiked 1 ja 2; Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus 2016/679, põhjendused 1, 10, 59 ja 73, artikkel 1, artikli 2 lõige 1, artikli 4 punktid 1, 2, 5, 6, 16 ja 23)*

(vt punktid 23–28, 30, 32 ja 34–38 ning resolutsiooni punkt 1)

2. *Füüsiliste isikute kaitse isikuandmete töötlemisel – Määrus 2016/679 – Õigus parandamisele – Piirangud – Tingimused – Riigisiseste õigusnormide vastuvõtmine – Põhiõiguste ja -vabaduste olemuse austamine – Proportsionaalsus – Sooidentiteedi puudutavate andmete parandamise õiguse kasutamine – Haldustava nõuda tõendeid selle kohta, et sugu on muudetud kirurgiliselt – Lubamatus (Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artiklid 3, 7 ja 8; Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus 2016/679, artiklid 16 ja 23)*

(vt punktid 40–45, 49 ja 50 ning resolutsiooni punkt 2)

¹ Kohtuasjal on väljamõeldud nimi. See ei vasta ühegi menetlusosalise tegelikule nimele.

Kokkuvõte

Fővárosi Törvényszéki (Pealinna Budapesti kohus, Ungari) eelotsusetaotluse alusel esitas Euroopa Kohus oma seisukoha esiteks selle kohta, kas isikuandmete kaitse üldmäärus¹ kohustab avalikku registrit pidavat liikmesriigi ametit parandama füüsilise isiku sooidentiteeti puudutavad isikuandmed, kui need andmed ei ole õiged, ja teiseks, kas liikmesriik võib haldustavas seada nende avalikus registris olevate andmete parandamise õiguse kasutamise tingimuseks tõendite esitamise muu hulgas selle kohta, et sugu on muudetud kirurgiliselt.

VP on Iraani kodanik, kellele anti Ungaris pagulasseisund, mille taotlemisel ta tugines transsoolisusele. Taotluse põhjendamiseks esitatud arstitõenditest nähtub, et VP oli sündinud naisena, tema sooidentiteet aga oli mees. Pärast seda, kui VP-le oli sel alusel pagulasseisund antud, kanti ta siiski naisena varjupaigaregistrisse.

VP esitas 2022. aastal varjupaigaametile isikuandmete kaitse üldmääruse artiklis 16 ette nähtud andmete parandamise õiguse alusel taotluse parandada varjupaigaregistris tema sugu meessooks ja muuta eesnime. Ta lisas taotlusele eespool nimetatud arstitõendid. Varjupaigaamet jättis 11. oktoobri 2022. aasta otsusega VP taotluse rahuldamata põhjendusel, et viimane ei ole tõendanud, et tema sugu on kirurgiliselt muudetud.

VP esitas selle otsuse peale tühistamiskaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule. Kuna Ungari õiguses puudub sooidentiteedi muutmise õigusliku tunnustamise menetlus ja tal on kahtlusi isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 16 ulatuse suhtes sellises kontekstis, pöördus nimetatud kohus selle artikli tõlgendamiseks Euroopa Kohtusse.

Euroopa Kohtu hinnang

Esimesena tuletas Euroopa Kohus kõigepealt meelde, et isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 16 kohaselt on andmesubjektil õigus nõuda, et vastutav töötleja parandaks põhjendamatu viivitusega teda puudutavad ebaõiged isikuandmed. See säte täpsustab Euroopa Liidu põhiõiguste harta² artikli 8 lõike 2 teises lauses sätestatud põhiõigust, mille kohaselt on igaühel õigus tutvuda tema kohta kogutud andmetega ja nõuda nende parandamist.

Järgmisena tuleb isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 16 tõlgendamisel ühelt poolt arvesse võtta õigsuse põhimõtet³, mille kohaselt peavad töödeldavad andmed olema õiged ja vajaduse korral ajakohastatud, kusjuures tuleb võtta kõik mõistlikud meetmed, et töötlemise eesmärgi seisukohast ebaõiged andmed kustutataks või parandataks viivitamata. Teiselt poolt tuleb selle sätte tõlgendamisel võtta arvesse ka isikuandmete kaitse üldmääruse põhjendust 59, millest nähtub, et tuleks ette näha kord, millega lihtsustatakse andmesubjekti taotluse alusel tema isikuandmete parandamist.

Sellega seoses kordas Euroopa Kohus enda praktikat, mille kohaselt tuleb õigsust ja täielikkust hinnata lähtuvalt andmete kogumise eesmärgist.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määruse (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) (ELT 2016, L 119, lk 1, edaspidi „isikuandmete kaitse üldmäärus“) artikkel 16.

² Edaspidi „harta“.

³ Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 5 lõike 1 punktis d nimetatud põhimõte.

Lõpuks märkis Euroopa Kohus, et isikuandmete kaitse üldmääruse eesmärk on muu hulgas tagada füüsiliste isikute õiguse eraelu puutumatusele kõrgetasemeline kaitse, kui töödeldakse nende isikuandmeid. Vastavalt sellele eesmärgile peab igasugune selliste andmete töötlemine olema eelkõige kooskõlas õigsuse põhimõttega, kuid vastama ka selles määruuses ette nähtud seaduslikkuse tingimustele⁴.

Käsitletaval juhul pidi eelotsusetaotluse esitanud kohus kontrollima kõne all olevate andmete õigsust, arvestades eesmärki, mille jaoks need koguti, ning hindama eelkõige riigisisese õiguse norme arvesse võttes, kas nende andmete kogumise eesmärk on asjaomase isiku tuvastamine. Kui see on nii, peaks see teave järelikult viitama isiku tunnetuslikule sooidentiteedile ja mitte sooidentiteedile, mis talle sündimisel omistati.

Sellega seoses ei saa liikmesriik tugineda konkreetsetele riigisisestele õigusnormidele, mis on vastu võetud isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõigete 2 ja 3 alusel, et takistada õigust andmete parandamisele. Nimelt nähtub ühelt poolt isikuandmete kaitse üldmäärusest⁵, et nende konkreetsete õigusnormide eesmärk saab olla üksnes täpsustada selles määruuses sisalduvate normide kohaldamist ja mitte nendest erandeid teha. Teiselt poolt tohib õigust andmete parandamisele piirata üksnes tingimustel, mis on sätestatud määruuse artiklis 23. Seega, liikmesriik võib riigisiseste õigusnormidega ette näha piirangud sellele õigusele, kui tegemist on isikuandmetega, mis sisalduvad üldistes avalikes huvides peetavates avalikes registrites. Käsitletaval juhul ei nähtunud siiski, et Ungari seadusandja oleks isikuandmete kaitse üldmääruse artiklis 23 sätestatud tingimusi järgides piiranud andmete parandamise õiguse ulatust, ega ka seda, et varjupaigaamet oleks põhjendanud taotletud paranduse tegemisest keeldumist niisugusele seadusest tulenevale piirangule tuginedes.

Igal juhul ei saa liikmesriik andmete parandamise õiguse andmisest keeldumisel tugineda sellele, et tema riigisiseses õiguses puudub transidentiteedi õigusliku tunnustamise menetlus. Nimelt, kuigi liidu õigus ei mõjuta liikmesriikide pädevust isikute tsiviilõigusliku seisundi ja nende sooidentiteedi õigusliku tunnustamise valdkonnas, peavad liikmesriigid selle pädevuse teostamisel siiski järgima liidu õigust. Seega tuleb riigisiseseid õigusnorme, mis takistavad transsoolisel isikul tema sooidentiteedi tunnustamata jätmise tõttu täita tingimust, mis on vajalik selleks, et kasutada liidu õigusega kaitstud õigust, nagu selleks oli käsitletaval juhul õigus andmete parandamisele, pidada üldjuhul liidu õigusega vastuolus olevaks.

Seetõttu järeldas Euroopa Kohus, et isikuandmete kaitse üldmääruse artiklit 16 tuleb tõlgendada nii, et see kohustab avalikku registrit pidavat liikmesriigi ametit parandama füüsilise isiku sooidentiteeti puudutavad isikuandmed, kui need andmed ei ole õiged selle määruuse tähenduses.

Teisena tõdes Euroopa Kohus, et isikuandmete kaitse üldmääruse artiklis 16 ei ole täpsustatud, milliseid tõendeid võib vastutav töötaja nõuda, et tõendada nende isikuandmete ebaõigsust, mille parandamist füüsiline isik taotleb.

Kuigi andmesubjekt, kes taotleb oma andmete parandamist, võib olla kohustatud esitama asjakohased ja piisavad tõendid, mida võib konkreetse juhtumi asjaolusid arvestades sellelt isikult andmete ebaõigsuse tõendamiseks mõistlikult nõuda, tuletas Euroopa Kohus siiski meelde, et liikmesriik võib andmete parandamise õiguse kasutamist piirata üksnes isikuandmete kaitse

⁴ Vt isikuandmete kaitse üldmääruse artikkel 6.

⁵ Vt isikuandmete kaitse üldmääruse põhjenduse 10 kolmas lause.

üldmääruse artiklit 23 järgides. Euroopa Kohus täpsustas, et andmete parandamise õigust võib piirata üldisest avalikust huvist lähtuvate avalike registrite pidamisel eelkõige selleks, et tagada nende registrite usaldusväärsus ja ühtsus.

Käsitletaval juhul oli asjaomane liikmesriik rakendanud haldustava, mis seisneb selles, et transsooline isik võib kasutada oma õigust parandada avalikus registris enda sooidentiteeti puudutavad andmed üksnes tingimusel, et ta esitab tõendid selle kohta, et tema sugu on muudetud kirurgiliselt. Selline haldustava piirab õigust andmete parandamisele.

Selle kohta märkis Euroopa Kohus esiteks, et see haldustava ei vasta nõudele, et liikmesriigi õiguses võib andmete parandamise õiguse ulatust piirata üksnes seadusandlike meetmetega.

Teiseks kahjustab selline haldustava eelkõige harta artiklites 3 ja 7 ette nähtud õiguse isikupuutumatusel ja õiguse eraelu austamisele olemust. Euroopa Kohus tuletas selles kontekstis meelde, et Euroopa Inimõiguste Kohus on muu hulgas otsustanud, et transsoolise isiku sooidentiteedi tunnustamist ei saa seada sõltuvusse kirurgilisest ravist, mida see isik ei soovi⁶.

Lõpuks ja kolmandaks ei ole selline haldustava igal juhul vajalik ega proportsionaalne sellise avaliku registri nagu varjupaigaregister usaldusväärsuse ja ühtsuse tagamiseks, sest arstitõend, sealhulgas eelnevalt pandud psühholoogiline diagnoos võib olla sel puhul asjakohane ja piisav tõend.

Eeltoodust järeldas Euroopa Kohus seega, et isikuandmete kaitse üldmääruse artiklit 16 tuleb tõlgendada nii, et avalikus registris sisalduvate füüsilise isiku sooidentiteeti puudutavate isikuandmete parandamise õiguse kasutamiseks võib nõuda, et see isik esitab asjakohased ja piisavad tõendid, mida võib temalt mõistlikult nõuda, et tõendada andmete ebaõigsust. Liikmesriik ei või aga haldustavas mingil juhul seada selle õiguse kasutamise tingimuseks tõendite esitamist selle kohta, et sugu on muudetud kirurgiliselt.

⁶ Vt selle kohta EIK 19. jaanuari 2021. aasta otsus X ja Y vs. Rumeenia (CE:ECHR:2021:0119JUD000214516, punktid 165 ja 167 ning seal viidatud kohtupraktika).